

Volt egyszer egy konferencia

AZ 1985-ÖS TÓTFALUSI EMLÉKPROGRAM DOKUMENTUMAIBÓL

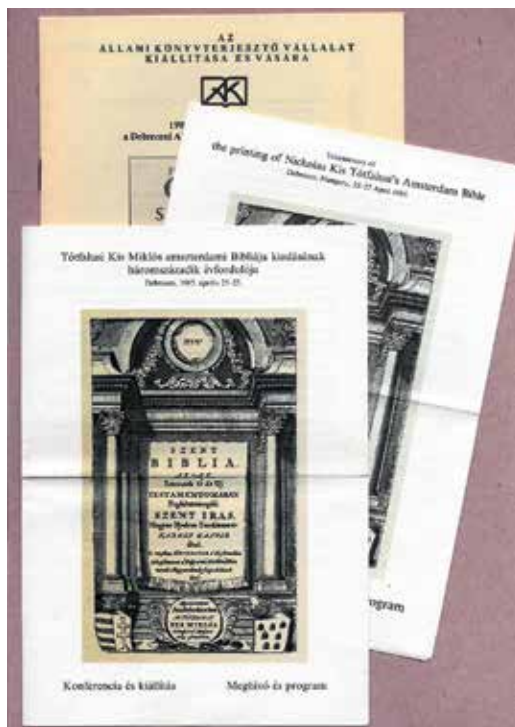
Czégé Petra Gabriella – Tipost

Száz évvel ezelőtt, 1922-ben a frankfurti Stempel-öntöde Janson antikva néven forgalomba hozta az 1919-ben megvásárolt barokk betűket.¹ Ugyanebben az évben Daniel Berkeley Updike az Ehrhardt-féle hollandi betűk eredete kapcsán fejezte ki kétségeit.² A történet folytatása a Magyar Grafika olvasói számára nem ismeretlen.

Ennek a történetnek szakmailag kimagasló pontja volt az 1985. április 25. és 27. között Debrecenben megrendezett nemzetközi konferencia és kiállítás. Az esemény apropóját az Amszterdamban 1685-ben kinyomtatott magyar nyelvű „Aranyos biblia” adta. A tricentenáriumi ünnepegekről, a konferenciáról maga Haiman György adott összefoglalót a Magyar Grafika 1985. évi hatodik számában. Haiman precíz, részletekre gondosan odafigyelő munkája révén hagyatéka érdekes adalékokkal szolgál a debreceni konferenciához is.

A három plusz egy napos magyarországi rendezvény, valamint az amszterdami emléktábla-avatás majd hároméves szervezőmunka eredményeként valósulhatott meg. „A megemlékezést 1983 tavaszán Tolnai Gábor akadémikus és Haiman György kandidátus, mint a Tótfalusi életmű iránt kutatómunkájukkal elkötelezett szakemberek kezdeményezték” – áll az 1985 májusában készült jelentés kéziratában. A hivatalos munka 1984. január 6-án kezdődött, amikor első alkalommal ült össze a Tótfalusi Munkabizottság.³ Ekkorra már természetesen kialakult a szervezőkben egy váz, amelyre fel kívánták építeni a konferenciát: a téma és a korszak hazai kutatói mellett – Tótfalusi megkerülhetetlen hatását hangsúlyozandó – a szakma nemzetközi képviselőinek is teret kívántak biztosítani.

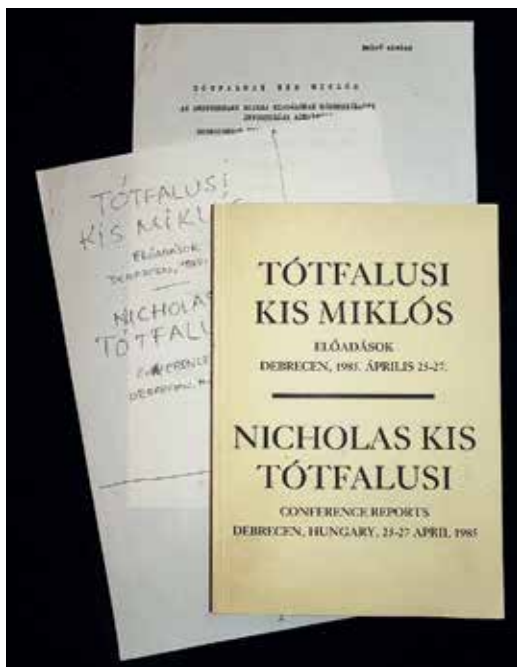
Az előkészítő munka és a nem titkoltan várt szakmai érdeklődés eredményeként az eredetileg tizenhárom előadásból álló tudományos ülésen végül huszonnyolc referátum hangzott el. A felszólalók között – a teljesség igénye nél-

A konferencia programja magyar és angol nyelven, valamint a kapcsolódó kiállítás leírása (MNL BéML XIV. 79. Haiman György [1914–1996] tipográfus iratai)

kül – olyan hazai és nemzetközi szaktektentélyek kaptak helyet, mint Tolnai Gábor, Makkai László, Tarnai Andor, Péter Katalin, Soltész Zoltánné, Buday György, J. W. Stauffacher, Nicholas Barker, Gouram Sharadze, Lotte Hellinga, Albert Kapr (két utóbbi nem tudott személyesen megjelenni) vagy éppen D. H. L. Vervliet, aki Haiman felkérésére vállalta az április 26-i második szekció levelező elnökének feladatait is.

Figyelemre méltó módon az előadások kész szövegét már jóval az esemény előtt bekérték, rövid összefoglalóval. Ennek oka, hogy terveik között szerepelt egy tanulmánykötet kiadása,

Az előadásokat tartalmazó tanulmánykötetet már a konferencia nyitó napján kézbe foghatták a megjelentek (vázlatok: MNL BéML XIV. 79. Haiman György [1914–1996] tipográfus iratai, kötet: magántulajdon)

mégpedig a konferencia napjára. A kötet borítóját maga Haiman György tervezte, megidézve az 1972-es monográfia címlapját. A 214 oldalas kiadvány a KLET sokszorosító üzemében készült rotaprint eljárással, 600 példányban.

Voltak, akik amellett, hogy vállalták az előadást, egyéb hozzájárulást is felajánlottak. Colin Banks angol tervező, tipográfus, aki amellett, hogy előadónak jelentkezett, saját nyomdájában egy tetszetős röplapot írt és tervezett. A 14 × 29,5 cm-es, nyolcoldalas, *The Ehrhardt Punchcutter* című kis füzet borítójának mintázata egy főnixet ábrázoló fekete-piros nyomat, a belívet háromféleképpen szedték. A felhasznált betű a Monotype által 1937-ben közreadott Ehrhardt álló és kurzív metszete, valamint az 1956-ban elkészült Semibold. A rövid írás összefoglalja Tótfalusi Kis Miklós munkásságát, valamint az általa tervezett betű történetét.⁴

A bizottság munkája kezdetekor döntött emlékbélyegek és képeslapok kiadásáról. A hagyatékek nem csupán a kész bélyegeket őrzi, de bepillantást kapunk a tervezés egyes fázisaiba is. Négy bélyegméretű, kézzel készített terv, a kiválasztott tipográfiai megoldás 190 × 140 cm-es összemontírozása, fotókópiái is fennmaradtak. A bélyegre az 1685-ös biblia rézmetszetű címlapja került.

Colin Banks által a rendezvény tiszteletére tervezett röplap (MNL BéML XIV. 79. Haiman György [1914–1996] tipográfus iratai)

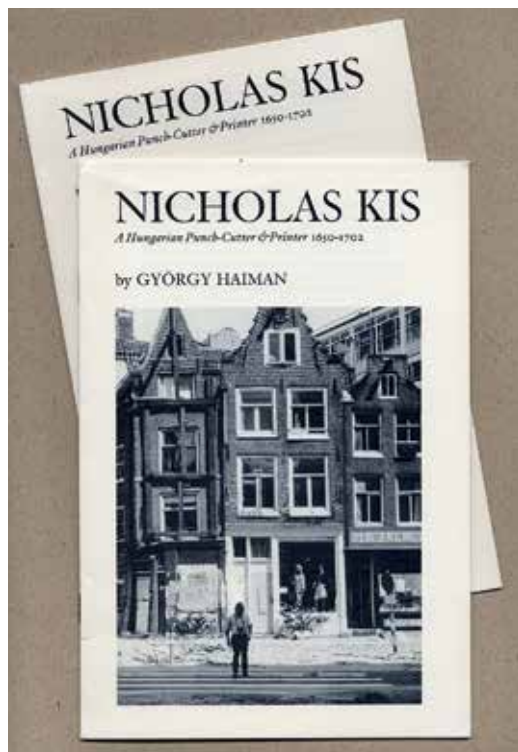
A Tótfalusi emlékbélyeg, amelyen végül a Biblia címlapja kapott helyet (MNL BéML XIV. 79. Haiman György [1914–1996] tipográfus iratai)

A levelezőlap-sorozat hét darabból áll: hat darab kétoldalas (10,5 × 15 cm), egy hajtott. A lapokra került illusztrációk: az „Aranyos biblia” címlapja (1685), a „Siralmas panasz” címlapja és kezdőlapja kottákkal (1697), az Apologia

Bibliorum címlapja és kezdőlapja (1697), Comenius kézikönyvének Tótfalusi-féle kiadása (1698), Tótfalusi saját metszésű betűiből szedett bibliaszöveg (Mózes első könyve), a Mentség kezdőlapja (1698), a kihajtható lapon

A levelezőlapokat a konferencia helyszínéről első napi bélyegzővel és a rendezvényhez készített egyedi pecséttel ellátva küldhették el a résztvevők (MNL BéML XIV. 79. Haiman György [1914–1996] tipográfus iratai)

A *Visual Language* engedélyével a konferencia tiszteletére külön nyomat készíthetett Fernand Baudin recenziójáról (MNL BéML XIV. 79. Haiman György [1914–1996] tipográfus iratai)

a Zsoltárok nyitólapja és öt oldala (1686). A sorozatból 2000 példány készült az Alföld Nyomdában.⁵

A konferencia ideje alatt a szervezők a debreceni egyetem díszudvarán alkalmi postahivatalok felállításáról is gondoskodtak. A különlegességeket gyűjtők első napi bélyegzővel és az eseményhez készített egyedi bélyegzővel ellátott lapot küldhettek.

A szervezés során a Tótfalusi-monográfia angol nyelvű kiadása is sokat segített, vitte az esemény hírért. Az amerikai kiadó, Jack W. Stauffacher révén Haiman munkája eljutott Fernand Baudin belga könyvtervező-tipográfushoz is, hogy recenziót írjon róla a *Visible Language* című amerikai folyóiratba. Ezt a feladatot örömmel elvállalta, sőt Haimannal is felvette a kapcsolatot. Az együttműködés végül – a *Visible Language* engedélyével – egy „különnyomatban” öltött testet a megjelent ismertetőről az emlékév tiszteletére. A füzetet a Gilman D. Parsons, Books és a The

Greenwood Press készítette. 2021-ben ennek egy példányát is kiállították New Yorkban a Grolier Club tárlatán.⁶

A hagyatékban a konferencia utóéletére is számos példát találunk. Gratulációját fejezte ki a férje halála miatt távolmaradó Lotte Hellings, Charles Whitehouse, akivel a *Mentség* angol nyelvű kiadásán dolgozott később, de gratuláló levél érkezett R. C. H. Briggstől, aki 1961-ben részt vett az amerikai William Morris Society gondozásában megjelenő újság munkálataiban. Érdekességképpen levelében megemlíti, hogy a Stempel Jansonját választották folyóiratukhoz.

Ha ez a néhány emlék felkeltette az érdeklődést a közel negyven éve elhangzott előadások iránt, és a tanulmánykötet nem sorakozna ott a Tótfalusi-monográfia mellett, ne csüggedjenek. A huszonnyolc előadásból ötnek a szövege megjelent az *Acta Litteraria* 1986. évi 3–4. számában, amely hozzáférhető az Arcanum Digitális Tudománytáron is.

DOKUMENTUMOK FORRÁSA

MNL BéML XIV. 79. Haiman György (1914–1996) tipográfus iratai. A Tótfalusi konferencia iratai

SZAKIRODALOM

Haiman, 1972. = Haiman György: *Tótfalusi Kis Miklós. A betűművész és tipográfus élete műve betűinek, nyomtatványainak tükrében*. Magyar Helikon, 1972.

Haiman, 1985. = Haiman György: Tótfalusi Kis Miklósról emlékezünk. *Magyar Grafika*, 1985. 1–2. sz. 45–52.

Erdész, 2021. = Erdész Ádám: Haiman György Tótfalusi-monográfiája a száz legfontosabb tipográfiai alkotás között. *Magyar Grafika*, 2021. 4. szám. 72–79.

JEGYZETEK

- 1 Haiman, 1985: 46.
- 2 Haiman, 1972: 29.
- 3 MNL BéML XIV. 79. Haiman György (1914–1996) tipográfus iratai. A Tótfalusi konferencia iratai. Jegyzőkönyv 1984. január 6.
- 4 MNL BéML XIV. 79. Haiman György (1914–1996) tipográfus iratai. A Tótfalusi konferencia iratai. Alkalmi nyomtatványok. Bélyegkek
- 5 MNL BéML XIV. 79. Haiman György (1914–1996) tipográfus iratai. A Tótfalusi konferencia iratai. Alkalmi nyomtatványok. Levelezőlapok
- 6 Erdész, 2021: 77.